

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในชีวิตคนเรานั้น สุขภาพเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิต และได้เริ่มมีบทบาทมาตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดา หลังจากนั้นสุขภาพก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในชีวิตของคนเราเรื่อยมาไม่ว่าจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ หรือวัยชรา ตลอดชีวิตของคนเราเลยก็เทียว ในทางการศึกษาถือกันว่าสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของงานและพัฒนาการทุก ๆ ด้านในตัวบุคคล ถ้าการศึกษาคือความสำเร็จของงานจริงบุคคลจะเจริญงอกงามไม่ได้ หากสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของเขายังไม่สมบูรณ์ไม่ดีหรือมีข้อบกพร่องในเรื่องของสุขภาพกับการศึกษานั้น นักการศึกษาต่างเล็งเห็นความสำคัญมานานแล้ว กล่าวคือ นักปรัชญาเมธีชาวกรีก คือ อริสโตเติล (Aristotle) และเพลลาโต (Plato) กล่าวถึงสุขภาพและการศึกษาว่า "ก่อนที่จะให้การศึกษาด้านอื่น ๆ นั้น สมควรให้เด็กมีสุขภาพดีเสียก่อน" (สุชาติ โรมประยูร, 2526) จอห์น ล็อก (John Lock) นักการศึกษาโบราณของอังกฤษ กล่าวว่า "ถ้าร่างกายมีสุขภาพสมบูรณ์แล้ว ย่อมก่อให้เกิดสติปัญญาที่ดีด้วย" ด้วยเหตุนี้การสั่งสอนอบรมกุลบุตรและกุลธิดาจึงต้องมีเรื่องสุขภาพรวมอยู่ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะยุคใดหรือสมัยใด สุขภาพจึงอยู่คู่กับการศึกษามาโดยตลอด แผนการศึกษาแห่งชาติของประเทศทุกฉบับในความมุ่งหมายของการจัดการศึกษานั้นย่อมมีเรื่องสุขภาพรวมอยู่ด้วยเสมอ ดังเช่นในแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาทางด้านสุขภาพไว้ว่า "ให้มีบุคลิกภาพ สุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2519) ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดวิชาสุขศึกษาโดยรวมอยู่ในหมวดวิชาพลานามัย เป็นวิชาบังคับเลือกและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดวิชาสุขศึกษาเป็นวิชาบังคับแก่นที่นักเรียนทุกคนจะต้องเรียนจึงจะถือว่าจบหลักสูตร

สิ่งที่จะช่วยย้่าการดำเนินงานของโรงเรียนประสพผลสำเร็จงานการพัฒนาสุขภาพให้กับเด็ก ก็คือการจัดให้มีโครงการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Program) ขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (School Health Environment)
2. การบริการสุขภาพในโรงเรียน (School Health Service)
3. การเรียนการสอนสุขภาพในโรงเรียน (School Health Instruction)

โครงการสุขภาพในโรงเรียนเป็นโครงการที่มุ่งงานการดำรงรักษาและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนให้มีสุขภาพดี เป็นกระบวนการจัดโอกาสและประสพการณ์การเรียนรู้เรื่องสุขภาพ ให้นักเรียนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ประสพการณ์ด้านวัยเด็กที่ได้รับจากโรงเรียนจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยเฉพาะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ออกไปประกอบอาชีพอันสังคม

ตลอดระยะหลายปีที่ผ่านมา ได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในประเทศไทยทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงต่อไปอีกอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและระบบสื่อสารข้อมูลที่ทันสมัย การพัฒนาความรู้พื้นฐานของประชากรในประเทศไทยให้สูงขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างย่งในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน จากเหตุผลดังกล่าวคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกับโครงการขยายโอกาสการศึกษาขั้นพื้นฐานจากประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยให้ประกาศใช้ในพื้นที่ที่มีความพร้อมเป็นปี ๆ ไป ทั้งนี้ให้มีการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติดำเนินการโครงการนาร่องขยายโอกาสการศึกษาโดยไม่บังคับต่อไปอีก 3 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยให้ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกรมวิชาการ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ให้ใช้งบประมาณที่ได้รับตามปกติ ในปีการ

ศึกษา 2533 มีโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศเข้าร่วมโครงการนำร่องขยายโอกาส
การศึกษาภาคบังคับ จำนวน 119 โรงเรียน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,
2534)

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 มีมติเห็นชอบให้
กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการ
ขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ส่วนภูมิภาค ในลักษณะการกระจายอย่างทั่วถึง โดยกำหนด
ให้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เปิด
รับนักเรียนที่จบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีละ
1,000 ห้องเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 ถึง 2537 จนครบ 4,000 ห้องเรียน
(สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534) โดยดำเนินการเป็นโครงการขยาย
โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ต้องทำเป็นโครงการทดลอง
อีกต่อไป

โรงเรียนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่เป็น
โรงเรียนในเขตห่างไกลและทุรกันดาร ทำการสอนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ให้ยืม
หนังสือเรียนโดยไม่ต้องซื้อ รมมีงบประมาณเพิ่มเติมจากที่ได้รับเป็นประจำ การจัด
โปรแกรมการเรียนเน้นวิชาชีพเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน จากการติดตามผลการดำเนิน
งานในโรงเรียนโครงการนำร่องพบว่า (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2534)
โรงเรียนมีปัญหาในด้านอาคารสถานที่ เมื่อมีนักเรียนเพิ่มขึ้น โต๊ะ เก้าอี้มีขนาดเล็กไม่
เหมาะสมกับเด็กชั้นมัธยมศึกษา ในด้านบุคลากรบางโรงเรียนมีครูไม่เพียงพอ ครูที่สอน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยส่วนใหญ่ยังสอนทั้งชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา ทำให้ครูมี
ภาระการสอนที่ค่อนข้างสูง ในด้านการสอนบางคนสอนไม่ตรงตามวุฒิ ครูส่วนใหญ่ไม่มี
ประสบการณ์การสอนระดับมัธยมศึกษา ทั้งยังได้รับการอบรมเพื่อเตรียมสอนไม่เพียงพอ
ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณยังต้องเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนเพิ่มเติม ใน
ด้านอุปกรณ์การสอนโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดอุปกรณ์การสอน ขาดสื่อการสอน และหนังสือ
สำหรับให้นักเรียนใช้ศึกษาค้นคว้าในด้านการสอนวิชาอาชีพ ยังจัดชั้นตามความพร้อมของ

โรงเรียนไม่ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียนได้พยายามจัดสภาพแวดล้อม จัดกิจกรรม และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกับโรงเรียนมัธยมศึกษามากที่สุด ในด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ประจำเขตการศึกษา ศึกษาานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและอำเภอ ในด้านวิชาการ ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ ยังไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่ได้แสดงความจำนงพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับความไม่มั่นใจของผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องในมาตรฐานของการเรียนการสอนอีกด้วย

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีปัญหาอยู่มากเกี่ยวกับความพร้อมของโรงเรียนในหลายด้านและโดยเฉพาะโรงเรียนได้เปิดโปรแกรมการสอนโดยเน้นในกลุ่มประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อสนองตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพมากกว่าการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ดังนั้นนักเรียนโดยส่วนใหญ่เมื่อจบจากโรงเรียนไปแล้วจะต้องออกไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การที่เขาจะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้นั้นองค์ประกอบที่สำคัญคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดี รู้จักวิธีดูแลและป้องกันสุขภาพตนเอง ซึ่งจะกระทำได้ผลดีคือ เริ่มต้นจากเป็นเด็กที่มีสุขภาพดีเสียก่อน โดยการจัดให้มีการสอนสุขศึกษาในโรงเรียนอย่างถูกต้อง การจัดบริการสุขภาพเพื่อให้นักเรียนรู้จักวิธีป้องกันและดูแลสุขภาพ รวมทั้งการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนให้เหมาะสมเนื่องจากโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีปัญหาด้านงบประมาณ อาคารสถานที่ บุคลากร และประสบการณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษาในส่วนนี้ที่มีคุณภาพทัดเทียมกับการมัธยมศึกษาที่เปิดอยู่เดิม เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษา ซึ่งต้องใช้เทคนิค วิธีการ และกระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน (สังค์ อุทรานันท์, 2529) และการนิเทศที่ตรงตามความต้องการของครูจะสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว เพราะได้รับความ

ร่วมมือช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากครู จากงานวิจัย (พัชรี ศิลปไชย, 2524) พบว่า การนิเทศการศึกษาเพื่อหวังให้เกิดผลดีจะต้องดำเนินการไปตามขั้นตอน เริ่มด้วยการ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานอย่างรอบคอบเพื่อนำมาดำเนินการวางแผนในการปฏิบัติความต้องการ ด้านการนิเทศของครู เป็นข้อมูลพื้นฐานประการหนึ่งซึ่งศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องทำเป็นอย่างยิ่งที่จะ ต้องทราบ เพราะการนิเทศที่ตรงกับความต้องการสามารถช่วยให้ครูปรับปรุงแก้ไข และ ส่งเสริมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วขึ้น

การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการโครงการสุขภาพ และความต้องการ การนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นขั้นตอนสำคัญของการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพศึกษาในโรงเรียน ประเภทนี้ ผู้วิจัยที่จะศึกษาในหัวข้องานวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการดำเนินงาน โครงการสุขภาพและความต้องการนิเทศในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน"

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดดำเนินการโครงการสุขภาพในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนสุศึกษา
2. เพื่อศึกษาความต้องการนิเทศการดำเนินงานโครงการสุขภาพของ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงสภาพและปัญหาการดำเนินการโครงการสุขภาพ และความต้องการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษาในโรงเรียนโครงการ

ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 119 โรงเรียน เท่านั้น

2. การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการสุขภาพและความต้องการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษาที่เข้ารับการวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะปัญหาการดำเนินงานและความต้องการนิเทศโครงการสุขภาพ 4 ด้าน คือ ด้านการสอนสุศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพ และการบริหารโครงการสุขภาพ

3. ตัวแปรที่เข้าในการศึกษาค้นคว้า

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษา

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัญหาการสอนและความต้องการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงคุณวุฒิและประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษา

2. ข้อมูลที่ได้จากผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษา ถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่ผู้ตอบด้วยความเต็มใจตามข้อเท็จจริงของปัญหาการสอน และความต้องการนิเทศของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนสุศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพียงอย่างเดียว

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดดำเนินการโครงการสุขภาพ หมายถึง การจัดและดำเนินงานในด้าน การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการบริการสุขภาพแก่นักเรียน และด้านการจัดการเรียนการสอนสุขภาพและการบริหารโครงการสุขภาพ เพื่อมุ่งส่งเสริมหรือเสริมสร้างสุขภาพให้นักเรียนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ปัญหาการจัดดำเนินการโครงการสุขภาพ หมายถึง ข้อสงสัยหรือข้อที่ต้องพิจารณาแก่ในการจัดการเรียนการจัดดำเนินการโครงการสุขภาพ

การจัดการนิเทศ หมายถึง การจัดการ ดูแล และการให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ บริक्षाแก่ผู้บริหารและครู เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและครูนำไปปรับปรุงการดำเนินงานโครงการสุขภาพ อันมีผลต่อการพัฒนาการศึกษาที่ดีขึ้น

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ครูผู้สอนสุขภาพ หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่สอนวิชาสุขภาพระดับชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ จะใช้คำว่า "ครูสุขภาพ" แทน

โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับงานวิจัยครั้งนี้จะใช้คำว่า "โรงเรียนโครงการขยายโอกาส" แทน

ครูผู้สอนสุศึกษา
ในโรงเรียน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความต้องการพิเศษ หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนศึกษา
ต้องการให้มีการนิเทศด้านการสอนสุศึกษา ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมโรงเรียน
การบริการสุขภาพ และการบริหารโครงการสุขภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย